

Beskydský **KAREL KOVAL (99)** hraje šachy i v době koronaviru. Pro Deník vzpomíná:

Za války jsme tajně hráli u kadeřníka

PETR SOBOL

Baška - Letos mu bude už sto let, ve svém životě je ale stále velice aktivní. Pan Karel Koval je členem Beskydské šachové školy a šachy hraje i v době, kdy je u nás většina činnosti zakázána. Šachové stoly tak vyměnil za virtuální svět a své partie teď hraje online. „Je to v pohodě. Pořád hraje šachy, tu šachovou notaci a kombinaci musíte znát, jen to musíte předvést i graficky,“ řekl pro Deník.

Jaké vlastně byly vaše šachové začátky?

Teď už děti začínají dříve. Já jsem začal později, bylo mi sedmnáct let. Prakticky rok jsem tehdy nechodil do školy, protože jsem byl těžce nemocný a rok jsem ležel. Chodil za mnou ale jeden spolužák, který mě šachy naučil.

Kdy jste se dostal k šachovým soutěžím?

Začal jsem mízně, ale za rok už jsem s tím kolegou občas remizoval. Potom jsme se přestěhovali do Bašky a asi za tři roky jsem začal hrát i soutěžně, v klubu z Frýdku-Místku. To bylo okolo roku 1941. Potom ale přišla okupace a válka, takže jsem žádné soutěže nehrál. Tehdy nešlo hrát ani v klubech. Až někdy po roce 1945 jsem přišel do Válcoven plechu, kde vznikl šachový kroužek. V tom jsem pak začal hrát i soutěže.

Jaké byly vaše největší šachové úspěchy?

Hrával jsem za první mužstvo. Získal jsem první výkonnostní třídu a startoval jsem i na turnajích. Vyhral jsem například, když jsem byl rekreačně v Mariánských Lázních, kde jsem byl na léčení. Úplně první turnaj, který jsem odehrál, byl ale ve Frýdku-Místku. Tehdy jsem dokonce remizoval s předsedou místního klubu, což byl pro mě velký úspěch. Hodně zajímavá situace byla taky za války, kdy byly rozpuštěné

STO LET letos oslaví Karel Koval, kterému to nejen při hraní šachů stále myslí. Foto: archiv BSS

české spolky i šachový klub ve Frýdku-Místku. Na Pržně ale bylo jedno kadeřníctví, kde pracoval zanicený šachista. Jednou týdně, vždy po jeho práci, jsme se u něj tajně sešli, bylo nás tam šest nebo sedm, a hrávali jsme neoficiální turnaje.

Šachy hraje už řadu let. Stále vás baví?

Jistě, to se ničím nedá nahradit. Ze začátku to bylo jako člověče, nezlob se, ale až

se do toho dostanete a chcete to hrát na vyšší úrovni, tak to najednou musíte studovat. Potom už máte pocit, že v tom něco vidíte. Něco, co se zdá téměř nemožné a najednou už to není jen tahání figurek, ale hledání strategií, taktiky, útočení i obrana. V tom jsou šachy jedinečné, musíte během nich přemýšlet, uvažovat a kombinovat. Zároveň zapomenete na všechno okolo sebe a mozek už musí myslet jinak.

To vám asi pomáhá i v dnešní době, která je velmi těžká, že?

Můžete mít problémy v práci, ale když si sednete k šachovnici, tak se za chvíli ponoříte do hry a mozek už musí myslet jinak. I když jsem byl zatížený, tak se mi běžné starosti ztratily. Byl jsem sice unavený, ale jinak, než za normálních situací. Na psychiku šachy hodně pomáhají.

Šachy se teď dají hrát jen

online. Hrajete je tedy aspoň virtuálně?

Jistě, stále to musíte počítat, ale na druhou stranu proti vám nesedí žádný soupeř a ten kontakt tam chybí. Díky šachům máte řadu přátel a sociální kontakt mi nyní chybí. Po partii jsme vždy zápas probírali a zkontrolovali i to, co bylo špatně a jaké jsme udělali chyby.

Hrajete šachy denně?

Jak kdy, pořád totiž nemám čas. Musím dělat i něco jiného, dávám si do pořádku fotky a pořád nestíhám. Týdně šachům věnuji tak osm až devět hodin.

„Můžete mít problémy v práci, ale když si sednete k šachovnici, tak se za chvíli ponoříte do hry a mozek už musí myslet jinak. I když jsem byl zatížený, tak se mi běžné starosti ztratily.“

Karel Koval

Věnoval jste se dříve i jiným sportům?

Dělal jsem toho spoustu. Když jsem se vyhrabal z nemoci, tak jsem běhal 110 metrů překážek, chytal jsem ve fotbale i hokeji nebo jsem hrál národní házenou. Ta se mi, mimochodem, líbila více, než ta současná.

Vydal se někdo z vaší rodiny i ve vašich šachových stopách?

Vnuk má o šachy zájem. Hraje dobře, ale jenom rekreačně. Teď je však situace u dětí jiná. Když jsem hrával já, tak se hrálo v kavárně Radhošť, kde se začínalo okolo pěti hodin odpoledne a hrálo se klidně i do deseti do večera. Práce s mládeží proto tehdy nebyla žádná. Na rozdíl od dnešní situace, kdy ve Frýdku-Místku existuje jedna z nejlepších šachových organizací u nás. S mládeží tady pracují už v mateřských školách a mladí mají velké úspěchy.

Porazila aj Kasparova, potom sa jej ospravedlnil

Otec sa rozhodol vychovať génia a podarilo sa

V pätnástich sa veľmajsterkou stala ako dovtedy najmladší človek na svete.

Prvou a doteraz jedinou ženou, ktorá sa dostala do prvej desiatky najlepších šachistov na svete bola Maďarka Judit Polgárová.

V súčasnosti má 44 rokov a šach už aktívne nehráva. Dodnes ju neprekonal žiadna žena a žiadna sa k jej výsledkom ani nepribližila.

Na rozdiel od hrdinky seriálu Dámsky gambit o fiktívnej šachovej šampiónke Beth Harmonovej, ktorá vyrastala v sirotinci, Judit mala v detstve podnetné rodinné prostredie. No nielen to.

Jej otec, psychológ László Polgár jej výchovu využil na experimentálne overenie svojej teórie o výchove géniov.

Bol presvedčený, že z akéhokoľvek zdravého dieťaťa dokáže vychovať génia v nejakjej oblasti. Ze karty nie sú rozdane už pri narodení, stačí úsilie a šťastné okolnosti.

Podstatné je len, aby dieťa začalo veľmi skoro, už okolo troch rokov a špecializovalo sa okolo šiestich.

Obrátil sa na svoju dlhoročnú priateľku, ukrajinskú jazykárku Klaru s tým, že hľadá ženu, ktorá by si ho vzala a túto teóriu s nim overila v praxi na spoločných deťoch. A ona súhlasila.

Pre svoje tri dcéry, Zsuzu, Sofiu a Judit zvažovali viaceré oblasti, v ktorých by ich mohli trénovať. Boli medzi nimi jazyky aj matematika, no nakoniec sa rozhodli pre tradičné mužskú doménu šach.

Nepodali jej ruku

Tento experiment sa nepozdával ich susedom ani miestnym úra-

Judit sa figúrkam upísala ako päťročná.

dom, mohol podľa nich deťom uškodiť. Právo vzdelávať deti doma si Polgárovci museli vydobýť.

Napriek tomu, že László Polgár nebol skvelým hráčom šachu, dokázal svoje dcéry viesť tak, že sa veľmi rýchlo stali lepšími ako on.

Najmladšia dcéra Judit povedala, že bol „skvelým motivátorom a vizionárom“. Všetky dcéry neskôr spomínali, že ich nikdy k šachu nenútil, bavil ich a samy si ho vybrali.

„Na začiatku to bola hra. Neskôr sa šach pre mňa stal športom, umením, vedou, všetkým naraz. Bola som na šach veľmi zameraná a taký svet mi vyhovoval.“

Nebola som rebelský ani extrovertný typ. Tešilo ma, že sme boli doma v uzavretom kruhu, a potom sme chodili von hrať šach a videli svet,“ povedala Judit podľa portálu Medium.

Začala hrať, keď mala päť rokov, takže šach bol pre ňu podľa jej slov akoby materinským jazykom.

„Aby ste sa dostali medzi profesionálov, musíte veľa trénovať, čo som robila od veľmi raného veku. Samozrejme, je nápomocné, ak máte veľmi súťaživú povahu, ako aj trpezlivosť a vytrvalosť,“ hovorí pre magazín The Atlantic.

Keďže ženy a dievčatá boli vo vrcholovom šachu nevidaným zjavom, mužskí súperia spočiatku nemohli uveriť, že s Judit prehrali a zúrili. Niekedy si s ňou na záver ani nepotriasli rukou.

„No v tínedžerskom veku, keď som už hrala elitné veľmajsterské turnaje a bola som tam ako jediné dievča, po nejakom čase prijali fakt, že som tiež silnou hráčkou. Už sa na mňa nepozerali ako na dievča, ktoré sa tam ocitlo náhodou,“ opisuje Judit pre stanicu CNN.

Porazila aj svetového šampióna Garriho Kasparova. Ten ešte koncom 80. rokov tvrdil, že „šach nie je pre ženy“. Je to veľký súboj a ženy sú vraj „slabšie bojovníčky“, proti mužom nemajú šancu.

Pár rokov po prehre s Judit sa za svoje výroky ospravedlnil a dnes sú priateľmi.

Začnú, ale nepokračujú

Juditine sestry boli takisto úspešnými šachistkami, ale zďaleka nie na jej úrovni.

Najstaršia Zsuzsa bola podľa portálu Hungary Today v ženskom šachovom rebríčku jednou z troch najlepších hráčok sveta až 24 rokov. Prostredná Sofia bola v najlepšom období šiestou najlepšou hráčkou v ženskom šachovom rebríčku.

No Judit patrila ako dosiaľ jediná žena medzi desiatku najlepších šachistov sveta. Dnes je najlepšou hráčkou Číňanka Chou I-fan na 87. mieste svetového rebríčka.

Judit je však presvedčená, že ženy dokážu v šachu bojovať rovnako ako muži. „Myslím, že za desaťročia aktívneho hrania šachu som toto tvrdenie aj dokázala,“ hovorí pre magazín Time.

Hoci na turnajoch mladších hráčov vidí porovnateľný počet dievčat a chlapcov, menej dievčat sa podľa nej rozhodne v neskoršom veku pokračovať.

Myslí si, že je to kombináciou ich vlastného rozhodnutia a nedostatku podpory okolia. Chýbajú aj početnejšie ženské vzory.

Seriál Dámsky gambit, ktorý vo svete niekoľkonásobne zvýšil predaj šachovnic, podľa Judit Polgárovej môže prilákať k hre viac dievčat.

„Dúfam, že viac dievčat nielen začne, ale pri hre aj zostane, že ich budú podporovať ich rodičia, učelia a tréneri. Keď majú talent, dokážu tak dosiahnuť maximum svojho potenciálu,“ hovorí pre CNN.

ELA RYBÁROVÁ
FOTO: POLGARJUDIT.HU

Všetky tri sestry Polgárové si podmanili šach a zaznamenali v ňom veľké úspechy.

Dámy na kolenou

PAVEL MATOCHA

Zatímco u nás diskutujeme o dalším zpřísnění antiovidových restrikcí a Šachový svaz ČR definitivně zrušil letošní ročník soutěží družstev, svět se pomalu otevírá, a to i pro klasické šachové turnaje. Španělský šachový velmistr David Anton Guijarro tak po skončení velkého lednového turnaje ve Wijk aan Zee spěchal do Salamanky, kde se první únorový týden hrál

ŠACHY

uzavřený turnaj v rapid šachu. A Mezinárodní šachová federace FIDE potvrdila, že v dubnu bude dohrán turnaj kandidátů mistrovství světa, aby v listopadu mohl v Dubaji proběhnout duel o šachový trůn.

Začneme zápasem o mistra světa v hypermoderní Dubaji a pak se vrátíme časem do dávného Španělska. Proti komu bude mistr svě-

ta Magnus Carlsen obhajovat svůj titul, bychom měli vědět koncem dubna, časoprostorové souřadnice titulového zápasu však jsou známé už nyní. Bude se hrát od 24. listopadu do 16. prosince v Dubaji v rámci světové výstavy Expo 2021.

Pro třicetiletého Carlsena půjde již o čtvrtý zápas o šachový trůn, všechny zatím vyhrál. Nejprve v roce 2013 jako vyzyvatel porazil Višvanáthana Ánanda, stejného soupeře smetl o rok později již jako obhájce trofeje, kterou v letech 2016 a 2018 znovu obhájil, a to v zápasech se Sergejem Karjakinem a Fabianem Caruanou. Jeho soupeř pro pátý duel s cenovým fondem dva miliony eur je zatím neznámý, nicméně po první polovině turnaje kandidátů z jara loňského roku (přerušeno kvůli covidu) mají k dubajskému zápasu nejbližší velmistři Jan Nepomňaščíj a Maxime Vachier-Lagrave.

Nechme ale již, co bude, a vraťme se k tomu, co bylo a je. V roce

Turnaj v Salamance opanoval Alexej Širov, ženy nespěly FOTO WEB TURNAJE

1497 byla v Salamance vydána jedna z prvních šachových knih na světě, Lucenovo dílo „Repetición de Amores y Arte de Ajedrez“, která i díky brzkým překladům do dalších jazyků pomohla rozšířit moderní šachy po celé Evropě. O pár desítek let později, tedy v šestnáctém století, kdy v Salamance byla otevřena kolej Fonseca pro studenty tamní univerzity, byl nejlepším šachistou

na světě španělský kněz Ruy López de Segura.

Minulý týden v nádherném sále starobylé koleje Fonseca proběhl zajímavý rapid turnaj doplněný řadou přednášek, třeba o vztahu šachu a hudby nebo o historii ženského šachu. A právě o ženy šlo počátkem února v Salamance především. Kromě čtyř velmistřů, mezi nimi byli i dva bývalí hráči nejužší světové špičky Veselin To-

palov a Alexej Širov, se tohoto uzavřeného rapid turnaje zúčastnily i čtyři ženy, což vzhledem k propastnému rozdílu v šachové výkonnosti mužů a žen je nevídané. Respektive hrávaly se zápasy hráček z aktuální světové špičky proti dvě generace starším šachovým legendám, kde výrazný věkový rozdíl kompenzoval onen genderový výkonnostní deficit slabšího pohlaví (například Sněženky a Machři), a výjimečně i zápas nejlepší světové šachistky s velmistrem širší světové špičky (třeba duel Hou Jifan s Davidem Navarou), ale uzavřený turnaj, kde by čtyři ženy čelily čtyřem ještě aktivním velmistřům, tedy ne.

Celkové výsledky turnaje v Salamance, který vyhrál veterán startovního pole Alexej Širov, dramatický genderový rozdíl v šachu potvrdily – na první čtyřech místech byli muži, na druhých čtyřech místech ženy, a zatímco každý muž získal průměrně více než 5 bodů ze 7 partií, každá z žen průměrně méně než 2 body.